

Glava VII – Računi nacionalnog dohotka i bilans

Da bi slika o ekonomskim relacijama u okviru međunarodne regovine bila potpuna, mora se ovladati sa dva osnovna oruđa:

- *Nacionalni dohodak* evidentira sve doprinose stvaranju prihoda i outputa jedne zemlje.
- *Platni bilans* pomaže da se prate promene u zaduženju zemlje i predvide izvozno-uvozne promene u konkurentskim delatnostima. Takođe, platni bilans ukazuje na povezanost između transakcija u inostranstvu i nacionalnih novčanih rezervi.

RAČUN NACIONALNOG DOHOTKA

GNP predstavlja osnovnu meru outputa određene zemlje, koja je određena tržišnom vrednošću svih oblika potrošnje finalnog proizvoda.

Ekonomisti i statističari dele bruto nacionalni dohodak (GNP) prema četiri različita načina na koji se output troši (troškovni pristup):

- *Potrošnja* – prihodi od potrošnje stanovnika na domaćem tržištu
- *Investicije* – prihodi koje firme ostavljaju sa strane, u cilju izgradjivanja novih postrojenja i opreme za buduću proizvodnju
- *Državni izdaci* – potrošnja države na svim nivoima
- *Tekući (trgovinski) bilans* – prihodi od neto izvoza robe i usluga u inostranstvo

Bruto domaći proizvod (GDP) predstavlja vrednost agregirane proizvodnje dobara i usluga u određenoj zemlji u datom vremenskom periodu – najčešće u toku jedne godine (Parkin)

Tokovi i zalihe

Tok (flow) predstavlja kvantitet po jedinici vremena (broj namernica koje su kupljene u toku jednog meseca). GDP takođe predstavlja tok.

Zalihe (stock) predstavljaju kvantitet koji egzistira u određenoj tački vremena (broj kupljenih proizvoda koje poseduje kupac, baš kao i iznos novca na štednom računu).

Kapital i investicije

Ključnu makroekonomsku zalihu predstavlja **kapital**, odnosno postrojenja, oprema, zgrade, zemljište, zalihe, sirovina i poluproizvodi koji se upotrebljavaju za proizvodnju drugih dobara i usluga.

Investicije predstavljaju kupovinu novog kapitala i one povećavaju zalihe kapitala.

Depresijacija (potrošnja kapitala) predstavlja opadanje zaliha kapitala, koje je nastalo usled zastarevanja ili habanja opreme, postrojenja, tehnologije idr. Depresijacija se može nazvati i potrošnjom kapitala.

Apresijacija – povećanje zaliha kapitala

Bruto investicije (GI) su iznos koji je potrošen na zamenu depresionisanog kapitala.

Neto investicije (NI) predstavljaju razliku bruto investicija i depresijacije.

$$NI = GI - Depresijacija$$

Nacionalne zalihe kapitala opadaju usled depresijacije i povećavaju se usled bruto investicija. Promena nacionalnih zaliha kapitala iz jedne godine u drugu godinu, jednaka je neto investicijama te zemlje u toku jedne godine.

Neto izvoz

Razlika između vrednosti izvoza (X) i vrednosti uvoza (M) se naziva *Neto izvoz* (net export –NX). Ukoliko

vrednost izvoza prelazi vrednost uvoza, neto izvoz je pozitivan , kao tok novca ostatka sveta ka domaćim firmama. Ali, u slučaju kada je vrednost izvoza manja od vrednosti uvoza, neto izvoz je negativan i tok novca se odvija od firme ka ostatku sveta. Ukoliko je neto izvoz neke zemlje pozitivan, ona ostvaruje višak, dok je ostatak sveta u deficitu.

Jednakost dohotka, potrošnje i vrednosti proizvodnje

Ukupni iznos koji plaćaju kupci za proizvedena dobra i usluge naziva se *agregatna potrošnja*. Prihodi neke firme od prodaje dobara i usluga jednaki su zbiru potrošnje (C), investicija (I), vladinih izdataka (G) i neto izvoza (NX).

Na osnovu sledeće relacije:

$$Y = C + I + G + NX$$

može se utvrditi da je *agregatni dohodak (Y), jednak agregatnoj potrošnji*.

Treba napomenuti da se u okviru agregatne potrošnje, koja je jednaka GDP, ne uključuju sve stvari koje kupe ljudi ili firme, već samo gotovi proizvodi i usluge. Da bi se razlikovala ukupna potrošnja GDP od drugih oblika potrošnje, potrošnju koja je u okviru GDP nazivamo **finalna potrošnja**.

Depresijacija kapitala, međunarodni transferi i indirektni biznis porez

Za izračunavanje GNP se ne uzimaju u obzir ekonomski gubitci, koji nastaju kao tendencija habanja mašina. Ovaj gubitak se naziva *depresijacija*.

GNP – depresijacija = *neto nacionalni dohodak (NNP)*

Dohodak neke zemlje može uključiti vrednost poklona iz inostranstva, koji se naziva *unilateralni transfer*.

Nacionalni dohodak zavisi od prihoda koje proizvođači ostvare po osnovu prodaje svojih proizvoda i usluga. GNP se povećava plaćanjem cena od strane kupaca. Iznos prodajnog poreza se naziva **indirektni biznis porez**. Ovaj iznos se mora oduzeti od GNP da bi se izračunao pravi nacionalni dohodak.

RAČUNI NACIONALNOG DOHOTKA ZEMALJA SA OTVORENOM EKONOMIJOM

U zemljama sa otvorenim ekonomijama štednja i investicije nisu obavezno jednake, kao u zemljama zatvorene ekonomije. Zemlje sa otvorenom ekonomijom mogu uštedeti većim izvozom nego uvozom, i mogu prouzrokovati negativnu štednju, ukoliko manje izvoze nego što uvoze.

Potrošnja

Deo GNP koji je nastao kao rezultat kupovine privatnog sektora, radi ispunjenja trenutnih potreba naziva se *potrošnja*.

Investicije

Investicije su deo outputa koji koriste firme da bi smanjile sadašnju potrošnju radi proizvodnje dobara i usluga kojima sa povećavaju buduće proizvodne mogućnosti. **Investiciona**

štednja

predstavlja deo GNP koji se koristi u cilju povećanja nacionalnih rezervi i kapitala.

TEKUĆI RAČUN I ZADUŽENOST ZEMALJA

Razlika između izvoza dobara i usluga i uvoza dobara i usluga se naziva **bilans tekućeg računa** ili **tekući račun**.

U situaciji kada uvoz neke zemlje nadvisi njen izvoz, ona se suočava sa

deficitom tekućeg računa

, dok u suprotnom, kada ima veći izvoz ona ostvaruje

suficit tekućeg računa.

Tekući račun se još može definisati kao razlika između **nacionalnog dohotka i potrošnje domaćih rezidenata**.

Potrošnja domaćih rezidenata se još naziva i *domaća apsorpcija* pa se može reći da je višak tekućeg računa razlika između dohotka i apsorpcije.

ŠTEDNJA I TEKUĆI RAČUN

Štednja je deo proizvedenog outputa (Y) koji nije potrošen od strane domaćinstava (C) i vlade (G). U zemljama zatvorene ekonomije, nacionalna štednja je uvek jednaka investicijama.

Zemlje sa otvorenom privredom mogu štedeti stvaranjem većih zaliha kapitala, ali mogu štedeti i pribavljanjem inostranog bogatstva.

Zemlje sa zatvorenom privredom mogu štedeti samo stvaranjem zaliha kapitala.

Intertemporalna trgovina - uzimanjem zajma neka zemlja uvozi sadašnju potrošnju, da bi izvezla buduću potrošnju kada otplati zajam.

Višak tekućeg računa koji neke zemlje ostvaruju naziva se **neto strane investicije**.

VLADINA I PRIVATNA ŠTEDNJA

Privatna štednja (štednja domaćinstava i biznisa) se definiše kao deo raspoloživog dohotka, koji je radije uštećen nego potrošen.

Neto potez predstavlja porez prikupljen od domaćinstava i firmi od strane vlada zemalja. **Neto porezi** su porezi umanjeni za vrednost vladinih transfera plaćanja.

Vladina štednja predstavlja razliku neto prihoda od poreza i vladinih izdataka.

Nacionalna štednja u zemljama otvorene ekonomije je jednaka zbiru privatne i vladine štednje.

Vladin budžetski deficit je jednak razlici vladinih rashoda i prihoda (neto poreza), kada su izdaci veći od prihoda. Deficit vladinog budžeta meri vrednost pozajmica, kojima vlada finansira svoje izdatke.

Platni bilans u sistemu društvenih računa UN

Sistem društvenih računa Ujedinjenih nacija je zasnovan na studijama iz 1952. god. Njegova savremena struktura je određena prema zasebnoj metodološkoj studiji iz 1968 i prema njoj moguće ga je konsolidovati na sledeće bilanse (račune):

1. račun društvenog proizvoda
2. račun raspoloživog nacionalnog dohotka
3. račun akumulacije
4. račun inostranstva.

Prema Kovaču (1999) proizvodnja u svim privrednim granama i institucionalnim sektorima agregira se u **računu društvenog proizvoda**. Raspoloživi dohodak i njegova upotreba od strane privrednih subjekata i institucionalnog sektora, sažimaju se u

računu raspoloživog dohotka

. Sva akumulacija u sistemu se uliva u utvrđeni

račun akumulacije

, dok se ekonomske transakcije sa inostranstvom, koje su registrovane na brojnim osnovnim i dopunskim računima, iskazuju u

računu inostranstva

.

Račun inostranstva registruje sve transakcije koje čine strukturu platnog bilansa, pa se za bilans plaćanja može reći da je račun tokova u određenom vremenskom intervalu. Ovaj bilans ne iskazuje stanje deviznih rezervi, niti ukupne dugove i potraživanja zemlje prema inostranstvu.

Informacije o zbiru dugova i potraživanja određene zemlje, ogražavaju se u **obračunskom bilansu**

.

Definicije platnog bilansa

Prema Edströmu i Galbraithu definicija platnog bilansa je: *Platni bilans neke privrede je statistički iskaz za dati vremenski period: a) transakcije dobara, usluga i dohotka između date ekonomije i ostatka sveta; b) promena vlasništva i druge promene u "monetarnom zlatu" ekonomije, u Specijalnim pravima vučenja i pravnim obavezama ka ostatku sveta; c) neuzvraćen transfer i odgovarajuće protivstavke koje su potrebne za ravnotežu, u računovodstvenom smislu, svih ulazaka inostranih transakcijai promena koje nisu obostrano neutralizovane.*

Kovač, polazeći od definicije IMF, definiše platni bilans kao sistmatiski, konsolidovani (svodni) pregled svih ekonomskih transakcija, obavljenih u određenom vremenu, između rezidenata jedne zemlje i rezidenata drugih zemalja. Prema Kovaču, platni bilans ne pokazuje stanje fondova na početku i kraju obračunskog perioda, to jest ne beleži stanje međunarodnih obaveza i potraživanja neke zemlje, već samo promene u toku tog perioda.

Platni bilans uglavnom iskazuje transakcije u toku jedne godine, mada postoje zemlje koje objavljuju kvartalne prikaze.

Robne transakcije, odnosno uvozno-izvozne transakcije se uglavnom registruju po f.o.b. vrednovanju

što znači da je njihova vrednost jednaka ceni robe uvećanoj za troškove isporuke do nacionalne granice izvoznika

Većina zemalja u svetu sastavlja platni bilans prema šemama koje je razvio IMF. Ove šeme se pojavljuju u dva oblika *standardnom* i *agregiranom* (skraćenom).

Narodna banka sastavlja platni bilans po metodologiji IMF, a objavljuje ga u kvartalnom biltenu.

RAČUNI PLATNOG BILANSA

Platni bilans neke zemlje prati plaćanja u, i primanja iz inostranstva. Postoje dva tipa transakcija koje se registruju u platnom bilansu:

- Uvozno-izvozne transakcije koje direktno utiču na **tekući račun**.
- Transakcije koje uključuju kupovine ili prodaje imovine. **Račun kapitala** platnog bilansa registruje sve međunarodne prodaje ili kupovine imovine.

Račun platnog bilansa deli izvoz i uvoz u tri finalne kategorije:

1. **Trgovinu robe**, koja obuhvata izvoz i uvoz robe
2. **Prihodi od investicija**, koje čine međunarodne kamate, plaćanje dividendi i zarade od firmi u domaćem vlasništvu koje posluju u inostranstvu.
3. **Druge usluge**, koje podrazumevaju plaćanja za pravne usluge, izdatke turista i naknade za prevoz robe.

Neto unilateralni transferi su deo tekućeg računa, baš kao i nacionalnog dohotka.

Račun kapitala

Račun kapitala meri razliku između prodaje imovine inostranstvu i kupovine imovine koja je locirana u inostranstvu. Kada neka država uzima pozajmicu iz inostranstva, ovakva transakcija ulazi u račun kapitala sa pozitivnim predznakom zato što zajam predstavlja **priliv**

kapitala

. Kada neka država daje kredit drugoj ta transakcija se knjiži sa negativnim predznakom i predstavlja

odliv kapitala

.

Zvanične transakcije rezervi i obračunski bilans

U ovaj tip transakcija ubrajaju se i kupovine ili prodaje zvaničnih rezervi od strane centralne banke. **Centralne banke** zemalja su institucije koje su odgovorne za upravljanje zalihama novca i regulisanje nacionalnih finansijskih institucija i tržišta.

e međunarodne rezerve

Zvaničn

čini strana imovina koju zadržava i kontroliše centralna banka.

Zvanične rezerve su u prošlosti uglavnom bile u zlatu, dok su danas uglavnom bazirane na američkom dolaru. One mogu biti u obliku **blagajničkih zapisa**, državnih zapisa i dr. **Blagajnički** zapisi su hartije od vrednosti kojima se emitent obavezuje da će imaću u roku dospeća platiti nominalnu vrednost naznačenu na njemu.

Vođenje knjigovodstva bilansa transakcija zvaničnih rezervi se naziva **zvanični obračunski**

bilans

. Obračunski

bilans se u svetskoj literaturi naziva

bilansom aktive i pasive neke zemlje, odnosno bilansom zaduženosti

.

Glava VIII - Devizni kurs i devizno tržište

Cena jedne valute u odnosu na cenu druge valute naziva se **devizni kurs**. Parkin definiše **devi**
zni kurs

kao "cenu po kojoj se jedna valuta menja za drugu".

Vrednost

predstavlja oblik bogatstva, način na koji se transferiše moć kupovine od sadašnjosti do budućnosti.

DEVIZNI KURSEVI I MEĐUNARODNE TRANSAKCIJE

U međunarodnim okvirima postoji dva načina izražavanja vrednosti valuta određene zemlje.

1. *Direktni* ili *američki* način – kao cena strane valute u odnosu na domaću iskazana brojem jedinica domaće valute po jednoj jedinici strane valute

2. *Indirektni* ili *evropski* način – kao cena domaće valute u odnosu na stranu iskazana brojem jedinica strane valute u odnosu na jednu jedinicu domaće valute.

Domaće i inostrane cene

Promene deviznih kurseva se nazivaju **depresijacija** i **apresijacija**. *Depresijacija* valute predstavlja pad vrednosti jedne valute u odnosu na drugu.

Apresijacija

je rast vrednosti jedne valute u odnosu na drugu.

Uvoz robe i usluga iz inostranstva je skuplji, a izvoz jeftiniji za inostrane partnere **u slučaju depresijacije**

određene valute.

U slučaju apresijacije

situacija je obrnuta – uvoz robe i usluga je jeftiniji, dok je izvoz skuplji.

Devizni kurs i relativne cene

Tražnja uvoza i izvoza je pod velikim uticajem *relativnih cena*, kao što je npr. cena farmerki u odnosu na čokoladu.

Apresijacija valute određene zemlje doprinosi porastu relativnih cena izvoza i snižava relativnu cenu uvoza;
depresijacija snižava relativnu cenu izvoza neke zemlje i istovremeno povećava relativnu cenu uvoza.

Devizno tržište

Tržište na kojem se obavlja trgovina međunarodnih valuta i međunarodnih finansijskih instrumenata naziva se **devizno tržište**. Devizno tržište je neformalno tržište, bez fizičke lokacije (Soloča). Sve međunarodne transakcije na ovom tržištu se obavljaju preko telefonskih linija i elektronskih kompjuterskih mreža.

Banka za međunarodne obračune

(Bank for International Settlement – BIS) je ukazala na značaj deviznih tržišta Singapura, Hong Konga, Švajcarske, Nemačke i Francuske. 20 banaka ostvaruje 50% ukupnog obima trgovine.

Učesnici na deviznim tržištima

1. **1. Komercijalne banke** predstavljaju centre devizne razmene na tržištu, zato što svaka merljiva međunarodna transakcija podrazumeva da se računi kreditiranja i dugovanja moraju registrovati u određenoj komercijalnoj banci. Veliki deo međunarodnih transakcija obuhvata razmenu *depozita banaka*. Trgovina između banaka u različitim zemljama naziva se *interbankarska trgovina* i obuhvata veći deo aktivnosti na deviznim tržištima.

2. **2. Korporacije**, odnosno MNC

3. **3. Nebankarske finansijske institucije** – brokerske, dilerske, osiguravajuće...

4. **4. Centralne banke** ponekad intervenišu na deviznim tržištima (utiču na devizne kurseve), a obim transakcija nije velik, međutim njihov uticaj na međunarodne transakcije je veoma značajan.

Karakteristike deviznog tržišta

U svetu postoji nekoliko velikih finansijskih centara, u kojima se obavlja najveći obim devizne trgovine, a to su London, New York, Tokio, Frankfurt, i Singapur.

U svetu postoji tri glavna oblika tržišta: *spot*, *forward* (terminsko) i *swap* devizno tržište.

Spot devizno tržište je tržište na kome se biznis transakcije moraju obaviti za dva biznis dana od zaključenja ugovora. Devizni kursevi na spot tržištima se nazivaju *spot devizni kursevi*

.

Forward devizno tržište je tržište u okviru kojeg se transakcije obračunavaju u budućnosti (za 30, 90 dana, čak i za više od godinu dana). kada se potpiše ovaj ugovor, ugovorne strane se slažu da prodaju DEM za dinare određenog datuma u budućnosti *po forward deviznom kursu*

koji je dogovoren od momenta potpisivanja ugovora

.

Swap devizno tržište je ono na kojem se odvijaju simultane kupovine i prodaje inostranih valuta sa različitim datumima dospeća. Ovaj tip deviznog tržišta predstavlja kombinaciju spot i forward trgovine devizama.

Na spot deviznim tržištima se odvija oko 50% od svih deviznih transakcija.

Učesnici na deviznom tržištu se uglavnom bave arbitražom, trgovinom, hedžingom i špekulacijama. Hedžeri (hadgers) su uglavnom multinacionalne firme koje koriste offset tehnike kao što su forward ugovori, fjučersi (futures), opcije (options), svopove (swaps), kao i njihove kombinacije. Špekulanti su lica koja špekulišu sa porastom berzanskog kursa. **Arbitraža** koristi prednost imperfektnosti tržišta, u cilju ostvarivanja profita bez rizika.

Stopa prinosa

Cilj štednje je omogućavanje buduće potrošnje. *Stopa prinosa* predstavlja procenat povećanja vrednosti tokom određenog vremenskog perioda.

Realna stopa prinosa

predstavlja stopu prinosa koja je izračunata na osnovu merenja vrednosti iste aktive na nekim deviznim tržištima. Realna stopa prinosa je veoma bitna, jer se samo po njoj može pretpostaviti

kako će štednja uticati na buduću potrošnju.

Rizici i likvidnost

Deponenti daj prednost onoj aktivi koja donosi najveću realnu stopu prinosa. Neke vrste aktiva se vrednuju, pre nego po stopi prinosa, po sledeće dve karakteristike:

po

riziku,

nepostojanosti valuta koja doprinosi bogaćenju onih koji "štede", i po

likvidnosti,

odnosno lakoći po kojoj se aktiva može prodati ili razmeniti za drugu.

- **Rizik** – realni prinos aktive se ne može lako predvideti
- **Likvidnost** – aktiva se razlikuje i po troškovima i brzini kojom štediše mogu raspolagati sa njom.

Kamatne stope

Tražnja za depozitom inostrane valute na deviznim tržištima kao i na drugim tržištima aktive, bazira se na očekivanoj stopi prinosa. Da bi se izvršila komparacija stope prinosa dve valute, moraju se poznavati dve informacije:

- Prva – učesnici na deviznim tržištima moraju znati kako će se vrednost novca koji je deponovan promeniti kroz određeno vreme
- Druga – učesnici moraju znati kako će se promeniti **devizni kurs**, na osnovu čega se može izvršiti komparacija stopa prinosa merenih u različitim valutama.

Prva informacija je potrebna radi izračunavanja stope prinosa na deponovanu valutu, odnosno kamatne stope. *Kamatna stopa* je iznos određene valute, koju može zaraditi deponent, pozajmljivanjem jedinice valute na godinu dana.

Devizni kurs i stopa prinosa

Kamatne stope koje se nude za dinarske ili dolarske depozite govore koliko će se vrednosti dinara i dolara promeniti kroz godinu dana. Osim toga, da bi deponovali određenu valutu,

potrebne su nam informacije o predviđenim stopama prinosa za dinare i dolare za godinu dana.

RAVNOTEŽA NA DEVIZNIM TRŽIŠTIMA

Devizno tržište je u ravnoteži kada depoziti svih valuta nude iste očekivane stope prinosa. Stanje koje odražava jednakost stopa prinosa na uložene depozite dve valute (ako se mere u istim mernimjedinicama) se naziva *stanje pariteta kamatnih stopa*.

Depresijacija valute neke zemlje danas, *snižava* očekivanu stopu prinosa domaće valute deponovanu u obliku inostrane valute.

Apresijacija domaće valute danas *povećava* očekivanu stopu prinosa domaće valute deponovane u obliku inostrane valute.

Efekti promene kamatne stope na tekući devizni kurs

Povećanje kamatnih stopa koje se plaćaju na depozite određene valute, uzrokuje apresijaciju te valute u odnosu na inostrane valute.

Isto tako rast očekivanih budućih kurseva je prouzrokovao rastom tekućih deviznih kurseva.

Promene ponude i tražnje valuta

Do **devalvacije** neke valute dolazi kada vlada određene zemlje odluči da snizi vrednost svoje valute.

Devizni kursevi će biti determinisani tražnjom i ponudom, ukoliko ne dođe do intervencije vlade određene zemlje. Režim deviznog kursa na koji ne utiče vlada zemlje naziva se – fluktuirajući ili

slobodni devizni kurs

.

Upravljanje sistemom deviznih kurseva

Vlade zemalja u svetu uglavnom koriste sistem **upravljanja deviznim kursem** na osnovu kojeg dozvoljavaju da devizni kurs fluktuiru samo u malom iznosu u okviru uskog opsega. Neki autori nazivaju ovaj sistem

prljavo

fluktuiranje.

Fiksni devizni kursevi su određeni prema vrednosti druge valute (kao što je npr. dolar), korpi drugih valuta ili prema zlatu. Zlatni standard, Zlatni standard razmene i euro su primeri međunarodnih fiksnih deviznih kurseva.

Devizni bilans

Devizni bilans predstavlja pregled svih međunarodnih finansijskih transakcija neke države, odnosno međunarodnih plaćanja i potraživanja jedne zemlje sa inostranstvom, u određenom vremenskom periodu. Devizni bilans pokazuje priliv i odliv deviza, kao i stanje likvidnosti zemlje prema drugim državama.

Mali broj zemalja u svetu objavljuje devizni bilans. U međunarodnim okvirima ne postoji usaglašena i opšteprihvaćena šema i metodologija deviznog bilansa. Devizni bilans prikazuje efektivna plaćanja međunarodnih transakcija, što podrazumeva da u ovom bilansu ne postoje podaci o kretanju robe koja nije plaćena.

Platni bilans iskazuje izvoz robe u tekućem računu, a korišćenje odobrenog zajma u računu kapitala. Za razliku od platnog, devizni bilans ne prikazuje robu koja je izvezena na kredit, dok se dati kredit ne otplati u potpunosti.

Devizni bilans može biti od velike koristi za zemlje u kojim vlada oskudica deviza, jer on tačnije prikazuje priliv i odliv deviza nego platni bilans.

IX glava - Konkurentnost u savremenoj svetskoj privredi **PROMENA MEĐUSOBNOG ODNOSA I ZNAČAJA PRIVREDNOH**

SEKTORA

Sektori nacionalne privrede u smislu podele na primarni (poljoprivredni), sekundarni (industrijski) i tercijarni (uslužni), u novoj tehno-ekonomskoj paradigmi (TEP) dobijaju još i kvartarni i kvintarni sektor.

Tehnološki odgovori na krizu industrijske civilizacije početkom sedamdesetih godina, koja je poštedita usluge, bili su dvojakog karaktera.

U prvoj fazi – privredna era – osnovna osobina je bila segmentiranje reproduktionog procesa.

U drugoj fazi – uslužna/informaciona era – (osamdesetih godina XX veka) na značaju dobijaju procesi sistematizacije.

Usluge obuhvataju dve funkcionalno različite grupe (usluge kojima se zadovoljava proizvodna potrošnja – poslovne usluge kao što su transport, marketing... i usluge namenjene zadovoljavanju ličnih potreba stanovništva).

OTVORENA I INTEGRALNA KONKURENTNOST

Otvorena privreda je koncept koji se afirmisao pod uticajem dominantnih privreda u savremenoj svetskoj privredi, pre svega SAD.

Položaj i uloga neke privrede više ne zavisi od bilo kog tipa segmentirane konkurentnosti (prema resursu ili proizvodu) nego od njene **integralne konkurentnosti**. Sposobnost društva da uspešno stvara, održava i poboljšava, trajno i dinamički, konkurentsku prednost svojih privrednih subjekata harmonični razvojem i sinhronizovanim delovanjem, svih relevantnih elemenata, institucija, podсистema i funkcija naziva se *integralna konkurentnost*.

NACIONALNA PRIVREDA, KONKURENTNOST I

TRANSNACIONALNE KOMPANIJE

Primarni istorijski subjekt, privreda u državnim granicama, kao nosilac koncepcije **integralnog razvoja** na

svom teritorijalno području nije više i dominantni razvojni subjekt.

Drugi tip

subjekata moderne svetske privrede, TNC, svojom logikom

funkcionalnog razvoja

presecaju tkiva ekonomskih prostora država i u svoj sistem integrišu njihove segmente.

U **globalnoj konkurentnosti**, koja više nije zbir pojedinačnih konkurentskih prednosti, ekonomska skala uspešnosti nekog ekonomskog subjekta, vezana je za proizvodnju i prodaju na globalnom tržištu.

Procesi razmene proizvoda mogu se u uslovima dominacije TNC, a u sistemu otvorene privrede, odvijati kao **intrakompanijska** ili **interkompanijska razmena** ili razmena među nezavisnim subjektima

Treći tip su tehnologije koje TNC danas sve više razvijaju i koriste kao sredstva za ostvarenje globalne dominacije.

Opada značaj svetskog tržišta u ulozi artikuladora svetske privrede. Sve veći značaj dobijaju **intrakompanijske veze**

funkcionalnog karakterakije modifikuju delovanje tržišnih zakonitosti i principa putem transfernih cena koje pojačavaju i ubrzavaju rast neekvivalentnosti interakcija delova svetske privrede.

OSNOVNA OBELEŽJA MEĐUNARODNE USPEŠNOSTI EKONOMSKIH SUBJEKATA

Pitanja koja su uvek interesovala teoretičare ekonomskog razvoja su:

- Koji su osnovni faktori i determinante koje utiču na konkurentsku poziciju nacionalnih privreda
- Koji su osnovna obeležja ekonomskog subjekta koji poseduje osobine konkurentnosti

u globalnim razmerama

Odgovor je *integralna konkurentnost* i *promenjena TEP* (sposobnosti društva da individualno ili kao celina kreativno reaguje na sve izazove u skladu sa vlastitim interesima i stalno unapređujući razvoj svih komponenti R&D kompleksa).

Značajan konceptijski pristup izučavanju **konkurentnosti** dat je u 1985 *Report of the Presidential Commission on Industrial Competitiveness* (OECD, 1992).

Definicija: "*konkurentnostne može biti definisana kao sposobnost nacionalne privrede da postigne pozitivan trgovinski bilans. Vrlo siromašne zemlje su u stanju da to učine sasvim dobro. Trgovinski bilans reflektuje vrednost dolara, internacionalne investicione tokove, međunarodnu krizu dugova i ostale aspekte, koji su slabo povezani sa fundamentalnom sposobnošću delatnosti jedne nacionalne privrede za efikasnu konkurenciju i stvaranje višeg standarda za svoje građane*".

"Konkurentnost za državu predstavlja sposobnost kojom može, pod pretpostavkom slobodnih i fer tržišnih uslova, proizvoditi dobra i usluge, koja upešno prolaze test internacionalnog tržišta uz istovremeno postizanje povećanja realnog prihoda svojih građana. Konkurentnost je baza za nacionalni standard življenja. To je takođe, osnovica za ekspanziju mogućnosti za zapošljavanje i sposobnosti države da odgovori internacionalnim obavezama."

Konkurentnost se ne meri samo trgovinskim delom već nizom indikatora:

- Produktivnost rada
- Realni rast nadnica
- Realne ekonomije obima i prinosi kapitala angažovanog u privredi
- Pozicija u svetskoj trgovini

The World Competitiveness Yearbook, iz Švajcarske, daje pregled konkurentnosti.

The **Global Competitiveness Report** priprema World Economic Forum u saradnji sa Harvardskim univerzitetom. Od 2000. godine The Global Competitiveness Report se sastoji od rangiranja država na osnovu dva indeksa:

- *The Growth Competitiveness Index (GCI)* se odnosi na merenje faktora koji doprinose budućem rastu privrede putem stope promena po stanovniku. Sastoji se od tri subindeksa: tehnološki nivo privrede, kvalitet javnih institucija, makroekonomski uslovi. Ovi faktori objašnjavaju zašto se razvoj i prosperitet u nekim državama odvijaju brže nego u drugim.
- *The Current Competitiveness Index (CCI)* se odnosi na identifikaciju faktora koji utiču na visok nivo tekuće produktivnosti i samim tim povoljne tekuće ekonomske performanse, iskazano nivoom GDP po stanovniku. Ovaj indeks odražava mikroekonomske osnoveposlovanja i sastoji se od indeksa koji se odnosi na kompanijsku sofisticaciju i indeksa koji meri kvalitet poslovnog okruženja. Ovi faktori objašnjavaju zašto neke države mogu postići i održavati viši nivo prosperiteta nego druge.

Nova konkurentna situacija zahteva:

- refokusiranje reprodukcionog procesa, preispitivanje potencijala i reinoviranje sa stanovišta primene novih tehnologija
- uvođenje novih menadžment tehnika *tačno na vreme* (JIT) i *totalna kontrola kvaliteta* (TQM)
- redefinisane pozicije i značaja ljudskog kapitala
- restrukturaciju organizacione strukture

Uspešna firma poseduje:

- kvalifikovanu radnu snagu
- zahtevne kupce
- pouzdane dobavljače
- modernu tehnologiju

UPOREĐENJE STRUKTURE ROBNOG UVOZA I IZVOZA I MODEL SPECIJALIZACIJE

Kao mera za upoređenje strukture uvoza i izvoza koristi se **koeficijent podudarnosti** (*coefficient of conformity*)

kao kosinus ugla između vektora izvozne i uvozne strukture.

U slučaju potpuno izjednačenosti koeficijent je 1 to bi ukazivalo na *intrasektorsku prirodu međunarodnih trgovinskih transakcija*

–
visoku specijalizaciju

U drugom ekstremnom slučaju kada je koeficijent 0 radi se o potpunoj nepodudarnosti izvozne i uvozne sektorske strukture, što ukazuje na *intersektorski karakter uključenosti u međunarodne trgovinske transakcije*.

U SRJ bliži 1 – intrasektorska trgovina

Iskazana komparativna prednost jugoslovenskog izvoza

Kao jedan od indikatora relativnog položaja pojedinih delatnosti u međunarodnoj razmeni koristi se RCA (Revealed Comparative Advantage) pokazatelj dotada **iskazane komparativne prednosti proizvoda ili delatnosti neke nacionalne privrede**, koji je izračunat prema podacima o izvozu po SITC.

Nosioci izvoza su stabilni tradicionalni industrijski proizvodi.

Relativna pokrivenost uvoza izvozom i izvozna orijentacija jugoslovenske privrede

Pokazatelj relativnog položaja pojedinih delatnosti može se izračunati **indikator relativne pokrivenosti uvoza izvozom**

Analiziranje izvozne orijentisanosti pojedinih grana i delatnosti se može vršiti i utvrđivanjem

odnosa neto izvoza (razlika izvoza i uvoza) i ukupne spoljnotrgovinske razmene (zbir izvoza i uvoza) koji predstavlja **relativni spoljnotrgovinski saldo** (RSTS) i izražava se formulom Balassa. Relativni Spoljnotrgovinski saldo SRJ je negativan sem u 1989. godini.

X glava - Globalizacija i međunarodna razmena

RESTRUKTURACIJA SVETSKE PRIVREDE

Kriza restrukturacije

Model odnosa razvijene – nerazvijene zemlje počeo je sedamdesetih godina iskazivati svoje krizne poremećaje. Kao i velika ekonomska kriza (1929 – 1933) i kriza sedamdesetih je kriza restrukturacije. Kriza je sveobuhvatna u mnogim oblastima:

- kriza tehnološkog razvoja i promena TEP
- kriza dominantnog organizacionog modela u ekonomiji i društvu
- kriza prirodnog okruženja i čovekovog odnosa sa njim
- kriza ekonomskog i društvenog sistema i okruženja
- kriza čovekove životne i radne aktivnosti

Kriza restrukturacije svetske privrede otpočeta sedamdesetih godina imala je dve faze:

U prvom periodu je akcenat na poboljšanju performansi ekonomskog i društvenog sistema. Sistem se stihijski i haotično menja.

U drugoj fazi restrukturacija je dobila karakteristike organizovanog procesa i prelaza na novi modus rasta. Ova faza je obeležena procesom stabilizacije privreda razvijenih zemalja. Taj proces je praćen velikim i stalnim unutrašnjim strukturim transformacijama institucionalne, ekonomske, organizacione i tehnološke prirode.

Kriza restrukturacije je obuhvatila sve delove svetske privrede istovremeno, a najviše je pogodila razvijene zemlje.

Kriza vodeće pozicije SAD je vezana za promenu u komponentama koje su bile najvažnije za njenu dominaciju u razdoblju nakon II svetskog rata:

- samo američko tržište je osam puta veće od sledećeg po veličini
- američka tehnologija je superiorna u mnogim oblastima
- SAD su uspešnije nego ostale države
- američki menadžeri su najbolji u svetu

Novi modus rasta

Period krize restukturacije svetske privrede je i period prelaza na novi modus rasta.

Model odnosa subjekata svetske privrede zasnovan na pretpostavkama prethodnog modusa rasta (na nafti kao glavnom energetsom izvoru), je iscrpljen. Novi model tih odnosa se zasniva na sledećim osnovnim karakteristikama i promenama:

- promena značaja energije kao ključnog faktora rasta
- gubljenje značaja masovne proizvodnje kao osnovnog oblika proizvodnje
- demasifikacija proizvodnje i individualizacija potrošnje
- izmena uloga države i njenih institucija u privrednom životu
- internacionalizacija, transnacionalizacija, odnosno globalizacija reprodukcionog procesa, tj. proizvodnih, organizacionih i distributivnih sistema
- dominacija razvojnog koncepta čiji su nosioci TNC
- jačanje regionalnih i nadnacionalnih integracija
- znatno ubrzanje tehnoloških i strukturnih promena u svetskoj privredi
- jačanje uloge kompleksa koji obuhvata nauku, tehnologiju, organizaciju, informaciju, komunikaciju i obrazovanje, kao centralnog razvojnog jezgra
- promocija informacije kao osnovnog razvojnog resursa i ključnog faktora TEP
- produbljivanje strukturnih razlika između razvijenih i nerazvijenih zemalja

Nerazvijene zemlje koje reprezentuju 80% svetskog stanovništva obuhvataju samo 2% ukupnih svetskih IT troškova. Sam Tokio ima više telefona nego cela Afrika.

Informaciono siromaštvo u nerazvijenim zemljama ima različite forme:

- planiranje uz nedostatak potrebnih činjenica
- nepouzdanost informacije o spoljnom dugu i siromaštvu
- oskudna informaciona podrška za donošenje odluka na vrhu

- neadekvatna finansijska kontrola, nepogodan sistem izveštavanja i monitoring sistem
- nedovoljne informacije o performansama javnih preduzeća
- limitiran pristup informacijama o razvoju ruralne populacije
- ograničeni kanali za razmenu informacija za stručnjake i naučnike unutar i između država, te ograničen pristup nacionalnim statistikama i internacionalnim istraživačkim rezultatima
- nezadovoljavajuća informaciona podrška delatnosti naučnih radnika
- nedostatak informacija o prirodnim resursima
- nedovoljno korišćenje domaćeg znanja
- nezadovoljavajući pristup tekućim informacijama sa domaćeg i stranog tržišta

Strukturne promene

Naisbitt je naznačio osnovne pravce, **megatrendove** koji menjaju obeležja funkcionisanja i razvoja u svetskoj privredi u osamdesetim godinama dvadesetog veka:

OD

KA

industrijskog društva

informacionom društvu

elektromehaničkih industrijskih tehnologija

high tech / high touch

nacionalne ekonomije

globalnoj ekonomiji

kratkoročnosti

dugoročnosti

centralizacije

decentralizaciji

institucionalne pomoći

samopomoći

predstavničke demokratije

participativnoj demokratiji

hijerarhija

umrežavanju

Severa

Jugu

mogućnosti izbora ili/ili

izbor između mnogo mogućnosti

Megatrendovi osamdesetih (Naisbitt, 1982)

Ključna tendencija koja menja strukturnu i institucionalnu konfiguraciju svetske privrede poslenjnih tridesetak godina je:

- *internacionalizacija proizvodnih sistema i procesa,*
- *internacionalizacija finansijskih transakcija i*
- *internacionalizacija naučnoistraživačkog rada.*

GLOBALIZACIJA PRIVREDNIH AKTIVNOSTI

Koncept ekonomske globalizacije

Ekonomska globalizacija je najznačajnija snaga razvojnog perioda nakon II svetskog rata. Značaj međunarodne trgovine dobara i usluga zamenilo je kretanje kapitala. Otvoreno tržište, TNC i nove informacione tehnologije su postale ključne snage razvoja privrede.

Hatzichronoglou smatra da se globalizacija može podeliti u tri faze koje u savremenom razdoblju koegzistiraju:

- rast međunarodne trgovine, posebno izvoza
- preseljavanje proizvodnje, razvoj off-shore poslovanja i intenziviranje direktnih investicija
- globalizacija tehnoloških inovacija putem multiplikacije R&D centara u inostranstvu

Ključne karakteristike globalizacije privrede, prema izveštaju OECD su:

- rast konkurencije
- internacionalizacija proizvodnje
- promena oblika međunarodne trgovine
- rastuća međuzavisnost između različitih nivoa globalizacije (direktne investicije, izvoz-uvoz, transfer tehnologije i transfer kapitala)

Osnovna **obeležja globalizacije** u devedesetim godinama dvadesetog veka:

- globalizacija tržišta
- globalizacija poslovnih aktivnosti
- globalizacija konkurencije

Tri bitna elementa globalnog razvoja:

- globalne kompanije
- globalno tržište
- globalna konkurencija

Adams pravi razliku između tri ključna pojma u integraciji privredne aktivnosti na svetskom nivou:

- **Lokalizacija** – modifikacija proizvoda za lokalno tržište
- **Internacionalizacija** – dizajniranje proizvoda, za sva tržišta bez bitnih promena
- **Globalizacija** – svetska integracija

Frankel navodi niz faktora koji utiču na ekonomsku integraciju i trgovinu:

- *Distanca i ostale geografske varijable*
- *Lingvistički i kolonijalni faktori*

- *Političko-vojni faktori*
- *Zone slobodne trgovine*
- *Zajedničko državno uređenje*
- *Zajednička država*
- *Valuta* (Euro od 01.01.2002. godine)

Globalizacijom proizvodnje i tendencijom ka stvaranju jedinstvenog privrednog svetskog prostora, derogira se autonomija i integralnost razvoja na nacionalnom ekonomskom prostoru.

Uticaj globalizacije na distribuciju dohotka u svetu se posmatra u okviru dijametralno suprotnih pristupa:

- *konvergencija* – globalizacija će uticati na smanjenje razlika bržim razvojem privreda siromašnih zemalja
- *divergencija* – globalizacija će uticati na povećanje razlika jer su koristi od globalizacije ograničene na razvijene zemlje i relativno mali broj novoindustrijalizovanih zemalja

Dva talasa globalizacije

Stvarna **globalna privreda** je ona u kojoj postoji dominacija transnacionalnih firmi i finansijskih institucija koje obavljaju svoje aktivnosti na svetskom tržištu nezavisno od nacionalnih granica, nacionalnih političkih ciljeva i domaćih ekonomskih ograničenja.

Izučavanje **prvog talasa globalizacije** ima svoje intelektualno poreklo u radovima niza autora kao što su A. Smith, K. Marx, J. S. Mill, E. F. Heckscher, B. Ohlin, J. M. Keynes, V. I. Lenjin... Globalna integracija nije nova pojava.

Ekonomska aktivnost tokom dva talasa globalizacije

Međunarodna trgovina – razlika između udela trgovine nekim proizvodima u GDP i udela trgovine tim istim proizvodima u ukupnom outputu (dodatoj vrednosti) samih tih privrednih delatnosti je značajna.

Rairoch i Kozul-Wright smatraju da se već u prvom talasu globalizacije mogu uočiti pojave koje se često, čak i u naučnoj literaturi, tretiraju kao fenomeni najnovijeg razvojnog razdoblja – intraindustrijska trgovina i direktne strane investicije.

Rast i konvergencija – u prvom talasu globalizacije postojao je rast, ali manji nego u drugom talasu. Panić je države podelio u nekoliko grupa prema sličnosti obeležja rasta i konvergencije u prvom talasu globalizacije. *Prva* je mala grupa rapidno industrijalizovanih privreda - koje su jezgro zlatnog standarda.

Druga

je mala grupa država koje su postigle visok nivo dohotka putem izvoza hrane i sirovina.

Treća

je raznolika grupa država koje su imale beznačajnu poziciju u novoj međunarodnoj podeli rada.

Nove tehnologije – **Bairoch** smatra da je najznačajnija determinanta ekonomskog rasta sposobnost stvaranja, prihvatanja i primene novih tehnologija.

Zaključak: Bairoch i Kozul-Wright smatraju da podaci o dva talasa globalizacije potvrđuju skeptični pogled na potpuno novi globalizovani svet. Kada se posmatraju dva ključna elementa tekuće debate o globalizaciji, liberalizacija trgovine i smanjenje uloge države, insistiranje na sličnosti između dva talasa globalizacije se može opisati kao istorijski mit. Posebno nije argumentovana teza o rastu i konvergenciji. Privredne aktivnosti, koje su bile nosioci privrednog rasta, su bile i izvori divergencije u svetskoj privredi.

XI glava - Institucije i međunarodna trgovina

KONCEPT I OBLICI REGIONALNIH EKONOMSKIH INTEGRACIJA

Usled smanjivanja barijera za obavljanje trgovine u drugoj polovini XX veka došlo je do ekspanzije različitih oblika *regionalnih ekonomskih integracija*, koje neki autori nazivaju – *regionalni ekonomski blokovi*

. Današnje svetsko trgovinsko okruženje karakteriše nekoliko osnovnih oblika trgovinskih sporazuma, čijim nastankom dolazi do stvaranja određenih

regionalnih integracija

i to su

područje slobodne trgovine, carinska unija, zajedničko tržište i ekonomska unija.

Područje slobodne trgovine

Područje slobodne trgovine (free trade area –FTA) se formira u situaciji kada dve ili više zemalja pristanu na ukidanje internih barijera za obavljanje trgovine. Primer – Evropsko ekonomsko područje (European Economic Area) u okviru područja nalazi se 15 zemalja Evropske unije a Norveškom, Lihtenštajnm i Islandom.

Carinske unije

Carinske unje (custom union) predstavljaju logičan nastavak evolucije FTA, a stvaraju se u cilju eliminacije internih barijera za obavljanje trgovine između zemalja članica koje su uspostavile zajedničke eksterne barijere. Primer – Carinska unija između EU i Turske.

Zajedničko tržište

Zajedničko tržište podrazumeva ukidanje internih barijera i uspostavljanje zajedničkih eksternih barijera, kao i stvaranje zajedničkog tržišta, koje bi omogućilo slobodan protok svih faktora proizvodnje, uključujući i radnu snagu, kapital i informacije. Primeri – Centralnoamerički integracioni sistem, Zajedničko tržište juga (Mercosur) i Andska zajednica.

Ekonomska unija

Ekonomska unija je stvorena u cilju eliminacije internih i uvođenja zajedničkih eksternih barijera, te slobodnog protoka faktora proizvodnje.

Potuno razvijena

ekonomska unija

zahteva

intenzivnu politiku unije koja bi doprinela da različite države u njenom okviru postanu slične.

Veći stepen integracije ekonomske unije se postiže u slučaju kada zemlje članice formiraju zajedničku

centralnu vldu

NAJZNAČAJNIJE EKONOMSKE REGIONALNE INTEGRACIJE U SVETU

Severna amerika

SAD i Kanada su 1988. godine potpisale *sporazum o slobodnj trgovini* (U.S. – Canada Free Trade Agreement -

CFTA

) na osnovu koga je 1989. godine

formirano područje slobodne trgovine

Predstavinci SAD, Kanade i Mekska su 1992. godine potpisali severno-američki sporazum o slobodnoj trgovini (North American Free Trade Agreement - **NAFTA**), ali u okviru NAFTA ne postoji sporazum o zajedničkoj eksternoj carini i radnoj snazi i drugim pokretnim faktorima proizvodnje.

Latinska amerika

Centralno-američki integracioni sistem (Central American Integration System – SICA)

Zemlje centralne Amerike – Karibi, Centralna i Južna Amerika i Meksiko, pokušavaju da ustanove zajedničko tržište (Central American Common Market – CACM).

Andska zajednica je formirana 1969. godineradi ubrzavanja razvoja emalja članica: Kolumbije, Perua, Ekvadora, Bolivije i Venecuele kroz procese ekonomske i društvene integracije. Prvo latino-američko područje slobodne trgovine je uspostavljeno 1992. godine.

Zajedničko tržište juga (Mercosur)

U martu 1991. godine vlade Argentine, Brazila, Paragvaja i Urugvaja su potpisale sporazum u kome je potvrđeno formiranje Zajedničkog tržišta juga (*Mercado Comun del Sur – Mercosur*). Iz među ovih zemalja eliminisane su interne carine i uspostavljen je sistem zajedničkih eksternih carina. Mercosur je potpisao sporazum sa Evropskom unijom, po kojem se uspostavlja *područje slobodne trgovine* do 2005. godine.

Karipska zajednica i zajedničko tržište (CARICOM) je formirana 1973. godine od sledećih država članica: Antikva i Bermude, Bahami, Belize, Dominikanska Republika, Grenada, Gvajana, Haiti (privremeni član), Jamajka, Monserat, Sv. Kits i Nevis, Sv. Llucija, Sv. Vincent i Grenadin, Surinam, i Trinidad i Tobago.

Azijsko-pacifički region

Južna Koreja, Tajvan, Singapur i Hong Kong se često nazivaju "*četiri azijska tigra*" ili *novoindustrijalizovane ekonomije*

(

Newly Industrialising Economies – NIEs)

. Veliki obim inostranih investicija i izvozno orijentisan industrijski program, su glavni

akceleratori razvoja ovih zemalja.

ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) predstavlja preferencijalni trgovinski sporazum u južno-pacifičkom području, Japan nije član ove grupacije. ASEAN je uspostavljen 1967. godine kao organizacija za ekonomsku, političku, kulturnu i socijalnu kooperaciju između zemalja članica – potreba stvaranja **AFTA** (Asian Free Trade Area), smanjivanje carinski stopa sa 20% na 5%.

Zapadna evropa

Evropska unija (EU) – Francuska, Nemačka, Italija, Belgija, Luksemburg i Holandija su 1951. godine započele proces ujedinjenja kroz ugovor o osnivanju *Evropske zajednice za uglj i čelik u Parizu*

(**European Coal and Steel Community – ECSC**), a 1957. godine u Rimu potpisale sporazum o osnivanju EEZ (European Economic Community). Iste godine je potpisan i sporazum o osnivanju *Evropske zajednice za atomsku energiju* (European Atomic Energy Community).

Osnova stvaranja zajedničkog tržišta ležala je u četiri najznačajnija načela:

- *Načelo slobode trgovine* (*sloboda kretanja robe*) – granične kontrole su elimiisane
- *Načelo slobode kretanja lica* – sloboda zapošljavanja i nastanjivanja
- *Načelo slobode vršenja usluga* – uspostavljanje zajedničkog tržišta usluga, najbrže se razvija i najteže se reguliše
- *Načelo slobode kretanja kapitala* – najvažnija odredba za integraciju i konkurentnost tržišta

MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I INSTITUCIJE

Prema osnivaču mogu biti:

- **međunarodne vladine organizacije** – nastajale su zaključivanjem međunarodnih ugovora, ali bez registracije u nekom od registara što je obaveza za nastanak statusa pravnog lica.
- **međunarodne nevladine organizacije**

Međunarodne organizacije u velikoj meri mogu da utiču na privredne odnose određenih država. UN su osnovane kao prevencija od budućih ratova, mogu da uvode restriktivne mere drugim državama.

Prema širini članstva:

- **globalne** – članice mogu biti države celog sveta - uglavnom su osnovane od strane vlada nekih država
- **regionalne** – pristup uslovljen geografskim položajem države

Svetska trgovinska organizacija

WTO – (World Trade Organisation) predstavlja globalnu organizaciju, čiji je cilj uspostavljanje pravila, tj. normi u međunarodnoj trgovini koje bi omogućile odvijanje slobodne i jedinstvene trgovine. WTO je nastala kao rezultat poslednje Urugvajске runde pregovora **GATT**, koja je započeta 1986. godine u Urugvaju a okončana 1994. godine u Maroku. Zaključivanje Urugvajске runde pregovora i stvaranje WTO se smatra trijumfom slobodne trgovine i povećanja regulisanja međunarodne trgovine.

Međunarodni monetarni fond

Jula 1944. godine predstavnici 44 zemlje su se sastali u Bretton Woodsu (New Hampshire) gde su doneseni i ustanocljeni osnovni zadaci i principi **IMF** (International Monetary Fund) sa ciljem da se kreira međunarodni monetarni sistem, na osnovu kojeg će se ubrzati proces zaposlenosti i ostvariti stabilnost cena u svetu.

Na konferenciji je donet sporazum o fiksnom deviznom kursu za konvertibilne valute koje su se mogle određivati po fiksnom deviznom kursu prema američkom dolaru i nevarijabilnoj ceni dolara u zlatu – 35\$ za uncu zlata. Zemlje članice su na osnovu ovog sporazuma držale svoje rezerve u obliku zlata ili dolara (Zlatni standard)

Dva osnovna člana *Articles of Agreement* IMF su promovisali fleksibilnost pri prilagođavanju eksterne ravnoteže:

- *Kreditne olakšice IMF*
- *Prilagođavanje pariteta*

Kvote određuju i glasačku moć zemalja članica IMF. Zemlje sa preko 15% ukupnog broja glasova, imaju pravo veta na odluke IMF. Zemlje sa najvećim brojem kvota su: SAD, Nemačka, Japan, Francuska i Velika Britanija.

IMF je svetska organizacija sa 132 zemlje članice, koja je osnovana da bi vršila monitoring nad monetarnim politikama u svetu, da bi pomagala ekonomski razvoj i ostvarivanje visokih stopa zaposlenosti, kao i radi obezbeđivanja stabilnosti deviznih kurseva u svetu.